

بررسی و تحلیل چالش‌های پیش روی تحقق اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی شهرستان رودبار جنوب

حمداالله سجاسی قیداری^{۱*}، سیدرضا حسینی کهنوج^۲ و فاطمه نارویی امیری^۳

تاریخ پذیرش: ۲۴ آذر ۱۳۹۸

تاریخ دریافت: ۳۱ شهریور ۱۳۹۸

چکیده

روستاها به واسطه در برگرفتن بخش عظیمی از منابع کشور، می‌توانند نقش کلیدی در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی داشته باشند که این امر نیازمند برطرف‌سازی چالش‌های پیش‌رو است. این مطالعه با هدف شناسایی و تحلیل چالش‌های پیش‌روی تحقق اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی شهرستان رودبار جنوب و به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. نوع نمونه‌گیری در این پژوهش، تصادفی طبقه‌ای می‌باشد. برای این کار، از بین مراکز سکونتگاهی این دهستان، ۷ روستای دارای جمعیت بالای ۱۰۰ نفر و توانا در امر کشاورزی (به عنوان مهم‌ترین فعالیت منطقه)، به عنوان نمونه مکانی انتخاب شدند که روی هم رفته، جمعیتی بالغ بر ۱۱۱۹ نفر را تشکیل می‌دهند که با استفاده از روش فرمول کوکران و طبق محاسبه خطای ۶ درصد، ۱۶۷ نفر به عنوان نمونه آماری جهت پرسش‌گری انتخاب شدند. این فرایند در بازه زمانی سال ۱۳۹۶ اجرا شد. برای تحلیل داده‌ها و اولویت‌بندی چالش‌ها از تحلیل عاملی استفاده شد. در انتها با استفاده از نرم‌افزار پرومیت به رتبه‌بندی روستاهای مورد نظر پرداخته شد. نتایج به‌دست آمده نشان داد در بین مهم‌ترین چالش‌های تحقق اقتصاد مقاومتی، مولفه مخاطرات محیطی بیشترین ضریب اثرگذاری را دارا می‌باشد. نتایج حاصل از نرم‌افزار پرومیت نشان داد؛ روستاهای علی‌آباد و عبدال‌آباد نسبت به شاخص‌های عاملی مشخص شده در اولویت اول قرار گرفته‌اند. با توجه به اینکه روستاهای مذکور، مهد استعدادهای مختلف اقتصادی است، پیشنهاد می‌شود با اجرای طرح‌های صنایع ریسندگی، حصیربافی، پرورش طیور، طرح‌های دامداری و دامپروری، زنبورعسل، اجرای طرح‌های مختلف کشاورزی و کشت گیاهان دارویی پرداخته شود که می‌تواند زمینه ساز تحولی بزرگ در روستاها باشد.

کلمات کلیدی: اقتصاد مقاومتی، توسعه روستایی، تحلیل عاملی، دهستان رودبار جنوب.

۱- استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد

*-نویسنده مسئول: (ssojasi@um.ac.ir)

مقدمه

در ادبیات آکادمی اقتصادی، کلمه اقتصاد مقاومتی وجود ندارد و شاید بتوان گفت که برای اولین بار است که چنین تعبیری در مفاهیم اقتصادی مطرح می‌شود (سرخه‌دهی، ۱۳۹۲). که تأکید عمده آن اتکاء به توانمندی‌ها و ظرفیت‌های داخلی در توسعه اقتصادی است. واژه اقتصاد مقاومتی بر این موضوع دلالت می‌کند که فشارها و ضربه‌های اقتصادی از سوی نیروهای متخاصم سد راه پیشرفت جامعه است که باید بر آن غلبه کرد و با تقسیم فشارها به دو دسته داخلی و خارجی می‌توان بحث را بهتر درک کرد. در رأس فشار خارجی تحریم اقتصادی و در بخش داخلی نیز فشار همه نیروهایی که زمینه و بستر مناسب را برای تحقق اهداف سیاست‌های فشارهای خارجی فراهم می‌کنند، وجود دارد (دانایی، ۱۳۹۵). همچنین الگوی اقتصاد مقاومتی یک الگوی اسلامی است که کیفیت تعامل و ارتباط اقتصادی با کشورهای خارجی را تعیین می‌کند به گونه‌ای که از سویی ناظر به اوضاع داخلی اقتصاد کشور و پوشش نقاط ضعف است و از سوی دیگر با اتکا بر نقاط قوت اقتصاد داخلی، حقوق پایمال شده ملت را از کشورهای متجاوز استیفاء کند (دهقانپور و همکاران، ۱۳۹۴). به عبارت دیگر اقتصاد مقاومتی یک جریان سیاست زده کوتاه مدت در راستای ایدئولوژیک سیاسی نیست، بلکه یک فرآیند و راهبرد کلان است و مربوط به دوره‌ی تحریم نخواهد بود و اگر تمام حمله‌ها پایان یابند، باز هم تمامی عناصری که در سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی وجود دارد جزو برنامه‌های کشور خواهد بود (سلیمانی و سیدحسن‌زاده یزدی، ۱۳۹۵). در پی اهمیت این موضوع، تاکنون مطالعات متعددی در رابطه با مباحث کلان اقتصاد مقاومتی انجام گرفته است که اهم این مطالعات را به تفکیک سال آمده است. کریم و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش

خود با عنوان "توسعه کشاورزی و اقتصاد مقاومتی، جایگزین نفت" بیان داشتند؛ توسعه کشاورزی، افزایش تولیدات کشاورزی، را در پی خواهد داشت که منجر به افزایش صادرات غیر نفتی و کاهش واردات می‌شود. نکوئی‌نائینی (۱۳۹۳) در پژوهش خود با عنوان "سنجش پایداری نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی" بیان می‌کند؛ نظام بهره‌برداری سهامی زراعی با توجه به سه اصل هم‌پیوندی، امتیازمندی و مسئولیت‌پذیری زراعی و تعاونی تولید با در نظر گرفتن سه اصل حاکمیت، مالکیت و فاعلیت، از طریق ایجاد تنوع در تولیدات، در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در راستای دستیابی به اهداف اقتصاد مقاومتی قرار دارد. دانش جعفری و کریمی (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان "نفت، برنامه ششم توسعه و اقتصاد مقاومتی" بیان داشتند؛ جهت‌گیری برنامه ششم باید زمینه‌سازی برای جذب صنعت نفت در اقتصاد ایران باشد و خام فروشی نفت به فراموشی سپرده شود و بجای خام‌فروشی، با بکارگیری نفت در حمل و نقل، صنعت بویژه پتروشیمی، مصارف خانگی و تجاری و تولید برق بهره برد و از طریق صادرات خودرو، پتروشیمی یا برق درآمدزایی کرد و بدین ترتیب ارزش افزوده ایجاد کرد و باعث رسیدن به اهداف اقتصاد مقاومتی شد. دانایی (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان "اقتصاد مقاومتی و افزایش بهره‌وری" بیان می‌کند؛ در سطح ملی رقابت از طریق بهره‌وری بالاتر امکان پذیر است. با رشد بهره‌وری استانداردهای زندگی افزایش می‌یابد. افزایش سطح بهره‌وری افزایش قدرت اقتصادی را به دنبال دارد و افزایش قدرت اقتصادی می‌تواند منجر به افزایش قدرت سیاسی شود. بهبود بهره‌وری در سطح دولت مورد توجه جوامع مختلف قرار گرفته است. راثی و محسنی زنوزی (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان "بررسی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در نظام درآمدی دولت و

در نواحی روستایی، سنتی بودن شیوه‌های تولید و پایین بودن سطح بهره‌وری، آسیب‌پذیری شدید منابع تولید و درآمد روستاییان از بروز سوانح طبیعی، برخی از مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی که نواحی روستایی با آن‌ها رو به رو هستند (عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۱). کشور ایران نیز در سال‌های اخیر با چالش اقتصادی ناشی از تحریم‌ها روبرو بوده است (حجازی نیا، ۱۳۹۵). در این راستا یکی از شیوه‌های بسیار مؤثر برای مقابله با اثرات تحریم‌ها، شناخت چالش‌های پیش‌روی در روستاها است. بررسی و تحلیل وضعیت مناطق روستایی در ایران نشان از آن دارد که برخی چالش‌های اساسی موجود، رویکرد توسعه‌ای بر مبنای اشتغال در فعالیت‌های اقتصادی در این مناطق را با معضل مواجه نموده؛ از جمله مهم‌ترین این چالش‌ها می‌توان به مواردی همچون؛ عدم زیرساخت‌های مناسب جهت ایجاد و توسعه اشتغال مبتنی بر صادرات و عدم رقابت‌پذیری محصولات و خدمات ارائه‌شده در مناطق روستایی اشاره کرد (نعیم آبادی، ۱۳۹۵). مشکلات سرراه مشاغل روستایی و عدم حمایت از اشتغال در این مناطق از جمله مواردی است که در دهه‌های اخیر سبب افزایش معضلات اجتماعی، اقتصادی و ازدیاد بزهکاری و توسعه فقر نبوده است. همچنین بسیاری از تولیدات کشاورزی به دلیل عدم انطباق با سلیقه مشتریان، انتظارات را برآورده ننموده و لذا بازار مربوطه بویژه در سطح محصولات صادراتی را از دست می‌دهد (علم خواه، ۱۳۹۳). چنین رویکردی حتی در بخش خدمات، به عنوان مثال توسعه گردشگری در مناطق روستایی نیز تا حدود زیادی نمایان می‌باشد. جوامع روستایی به دلیل نیروی انسانی متبحر و باتجربه که به طور معمول توانایی اشتغال به چند کار مختلف را دارند، از پتانسیل بالایی برای تنوع بخشی به اشتغال برخوردارند که این رویکرد به عنوان یکی از برنامه‌های اساسی در مناطق روستایی کمتر توسعه یافته در کشورهای پیشرفته مدنظر قرار می‌گیرد. نگاهی به آمارهای ارائه شده مربوط به تنوع شغلی در مناطق روستایی

تأثیر آن بر رشد اقتصادی ایران" بیان می‌کنند؛ که در کوتاه مدت و بلندمدت نسبت درآمدهای نفتی تأثیر مثبت و بر رشد اقتصادی کشور دارد، اما مخارج دولت تأثیر بلندمدت معنی‌داری بر رشد اقتصادی ندارد.

مطالعات انجام شده در زمینه اقتصاد مقاومتی گویای این است که تاکنون در این زمینه مطالعات بسیاری صورت گرفته اما بررسی این امر در مناطق روستایی که بهبود اقتصاد آن‌ها می‌تواند تأثیر بسزایی در پیشبرد اهداف اقتصاد مقاومتی داشته باشد صورت نگرفته است. به عبارتی در هیچکدام از آن‌ها به بررسی ریشه‌ای مشکلات اقتصادی از بعد توسعه درون‌زا با قابلیت استفاده از امکانات و ظرفیت‌های محلی نپرداخته است. در این پژوهش سعی شده تا به دسته‌بندی این چالش‌ها و میزان تأثیرپذیری روستاها از این مولفه‌ها در راستای تأکید بر بعد فضایی مورد بررسی قرار گیرد.

از دیرباز نواحی روستایی به عنوان اولین کانون‌های تجمع انسان و فعالیت‌های انسانی بوده که در سیر تحول خود شرایط اقتصادی و اجتماعی متنوعی را تجربه کرده است و در ادامه راه از تأثیرات جهانی بی بهره نبوده است و در مسیر فرایندی خود، تحولات بعدی را در شکل و قالب متفاوتی به خود دیده است که متأثر از تغییر در ماهیت روابط سیاسی و تکنولوژیکی روابط تولید و همچنین تحولات اجتماعی و فلسفی زمان خود است. بررسی تحولات فضایی نواحی روستایی در چند دهه اخیر نشان می‌دهد که این نواحی در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی با چالش‌های اساسی متعددی در زمینه‌های زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی، نهادی و بویژه اقتصادی، روبرو هستند که تداوم این وضعیت هر کشوری را با چالش‌های متنوع و متعدد روبرو خواهد ساخت. زیرا روستاها در برگزیده بخش قابل توجهی از منابع اقتصادی طبیعی و انسانی کشور بوده و از ظرفیت بالقوه بالایی در اقتصاد مالی می‌توانند داشته باشند. اما در حال حاضر، گستردگی فقر در محیط‌های روستایی، بیکاری و مسئله اشتغال

استان کرمان بخصوص مردم رودبار جنوب، درمی‌یابیم مردمان این مناطق با مشکلات عدیده‌ای از جمله مسائل معیشتی، وضعیت نامناسب زیرساخت‌ها، مشکلات بهداشتی و رفاهی و معضلاتی مانند بیکاری، عدم وجود منابع درآمدی با وجود استعدادهای فراوان در زمینه‌های مختلف روزگار می‌گذرانند. این شهرستان به عنوان دومین منطقه پرجمعیت جنوب استان کرمان می‌باشد که عمده فعالیت آن‌ها را کشاورزی تشکیل می‌دهد. در حقیقت فقر و محرومیت و ناامیدی از امرار معاش مطلوب در منطقه محل سکونت زمینه‌ساز مهاجرت از مناطق محروم به مناطق برخوردار می‌شود. مهاجرتی که با تنگدستی و بی‌سرنواهی همراه بوده و در غالب موارد تدوامبخش فقر، افراد را مجبور به مهاجرت کرده است و خالی شدن جمعیت فعال، عملاً مناطق روستایی را از توسعه‌بخشی و استفاده حداکثری بازمی‌دارد (خسروی‌پور و دلفیان، ۱۳۹۵). بنابراین این مطالعه درصدد است تا به تدوین، بررسی و تحلیل چالش‌های پیش‌روی تحقق اقتصاد مقاومتی در مناطق روستایی شهرستان رودبار جنوب بپردازد به عبارتی، در پی پاسخگویی به این سؤال کلیدی است که مهم‌ترین چالش‌ها و مشکلات تأثیرگذار بر اقتصاد مقاومتی در جامعه روستایی کدامند؟ و اینکه کدام یک از مناطق روستایی بیشترین چالش‌های اقتصادی در رابطه با تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی را دارند. امید که با توجه بیشتر درجهت رفع مشکلات یادشده در مناطق روستایی و برنامه‌ریزی‌های مدون و یکپارچه در این خصوص، شاهد رشد و شکوفایی پایدار این مناطق با رویکردی مبتنی بر توسعه اقتصادی و فراهم شدن زیرساخت‌های مناسب برای ایجاد اشتغال، در این مناطق باشیم.

تحریم، تدابیر قهرآمیزی است که توسط کشور یا گروهی از کشورها علیه کشور هدف، اعمال می‌شود (باقری و همکاران، ۱۳۹۳) هدف از این تحریم‌ها، بازدارندگی خاص و عمومی است (عشرتی خلیل‌آبادی و کیوان‌حسینی ۱۳۹۳). تحریم‌ها بر کسانی

درايران نتایج جالبی را ارائه می‌نماید، از جمله اینکه برخلاف توقعی که وجود دارد، در جوامع روستایی مناطق محروم کشور از جمله در استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان، ایلام، هرمزگان، کهگیلویه و بویراحمد و غیره تنوع شغلی از شرایط مطلوب‌تری نسبت به برخی استان‌های به ظاهر توسعه‌یافته‌تر برخوردار است و این مورد، نشان از آن دارد که ظرفیت بالایی برای توسعه در این مناطق محروم وجود دارد که می‌توان با برنامه‌ریزی دقیق و توسعه پایدار، با زمان و هزینه‌ای کمتر از آنچه در برنامه چشم انداز دیده شده، محقق نمود (رحیمی کلور و حمزه‌ای، ۱۳۹۷). به عبارتی دیگر، برای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی باید زمینه توسعه ملی میسر شود، رسیدن به توسعه ملی، ناگزیر به برنامه‌ریزی و توسعه روستایی است، زیرا عدم برنامه‌ریزی و توسعه روستایی مشکلات فراوانی را برای سرزمین ملی ایجاد می‌نماید. لذا با نگاهی عمیق به تمامی حوزه‌های اقتصاد ملی و با توجه به اولویت نیازمندی‌های اساسی در سطح جوامع انسانی به اهمیت و ضرورت توسعه کشاورزی و اقتصاد روستایی در مقابله با دشمنان می‌توان پی برد (اسدی و مذهبیان، ۱۳۹۵). چالش‌های مطرح شده در سطح جهانی و ملی، مانع مهمی در راستای قرارگیری محیط‌های روستایی و ظرفیت بالقوه آن‌ها می‌باشد (گزن و همکاران^۱، ۲۰۱۵). به طور کلی چالش‌ها و موانع شکل‌گیری اقتصاد مقاومتی در زمینه‌های طبیعی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در روستاها مطرح می‌شود. از آنجائیکه روستاها و اقتصاد روستایی مبنای توسعه در هر کشوری می‌باشد و این موضوع نیز در رابطه با کشور ایران نیز صدق می‌کند. در این راستا شناخت چالش‌ها و مشکلات اقتصادی تأثیرگذار در محیط‌های روستایی برای تحقق اقتصاد مقاومتی یک اصل ضروری می‌باشد.

در پی تحقق این هدف و با نگاه اجمالی به مناطق جنوبی

از توان داخلی و مقاومت در مقابل تحریم‌ها با ایجاد کمترین بحران است (رومر^۳، ۱۹۹۴). به تعبیر رهبر جمهوری اسلامی ایران، اقتصاد مقاومتی برای کشور، در هر شرایطی اعم از تحریم یا غیرتحریم ضروری است، و این به معنای آن است که بنیان اقتصادی کشور باید به گونه‌ای ساماندهی شود که تکانه‌های جهانی در آن اثرگذار نباشد و با تکیه بر توان‌های داخلی، به مدل رشد درون‌زایی برسد که روستاها نیز از این قاعده مستثنی نیستند (پژوهنده، ۱۳۹۴).

از اهداف اساسی که اقتصاد مقاومتی در بحث توسعه پایدار دنبال می‌کند می‌توان به خارج شدن از وابستگی به منابع زیر زمینی و تقویت سایر جنبه‌های اقتصادی بخصوص در بخش کشاورزی مناطق روستایی، توانمندسازی مردم و افزایش خودتکایی اشاره کرد. بر این اساس، سه اصل کلی اقتصاد مقاومتی: استقلال اقتصادی، رفاه عمومی و پیشرفت اقتصادی است.

عادل پیغامی (۱۳۹۱) در یادداشتی به دسته‌بندی کلی از نگرش‌های مربوط به اقتصاد مقاومتی را ارائه کرده است. در این دسته‌بندی ذهنیت‌ها راجع به اقتصاد مقاومتی به چهار دسته کلی تقسیم شده است که می‌توان با اندکی تصور در اصل موضوع آن را به روستاها تعمیم داد که به قرار زیر است:

اقتصاد مقاومتی به مثابه اقتصاد موازی: یعنی همزمان و موازی با نهادهای مرسوم، نهادهای انقلابی تأسیس شود و از طریق آن‌ها امور اقتصادی لازم را اجرا گردد. مانند کمیته امداد، بنیاد مستضعفان و غیره. اقتصاد مقاومتی به مثابه اقتصاد ترمیمی: اقتصادی که به دنبال ترمیم و مقاوم سازی نهادهای اقتصادی و اجرایی کشور می‌باشد تا در جهت صحیح حرکت کنند.

اقتصاد مقاومتی به مثابه اقتصاد دفاعی: اقتصادی که به دنبال شناسایی آفند اقتصادی دشمن می‌باشد تا پدافند متناسب با آن را اتخاذ نماید.

که در فقر زندگی می‌کنند، تأثیرات بیشتری می‌گذارد، تا کسانی که از لحاظ اقتصادی وضعیت بهتری دارند. این مصداق در نواحی روستایی بیشتر مورد توجه است زیرا جمعیت عظیمی از افراد در فقر و تنگدستی زندگی می‌کنند (نتون کرک و نئومیر^۱، ۲۰۱۶). در زمانی که تحریم‌ها طولانی‌تر باشند نیز تأثیرات نامطلوب بیشتری بر نابرابری‌های درآمدی می‌گذارد (کواکوافسورگبور و مه‌ادوان^۲، ۲۰۱۶). در چنین شرایطی کشورهای تحریم شده موظف است بر مبنا و اصول درستی گام نهد تا از این رهگذر بتواند بر تحریم‌ها فائق آمده و تهدیدها را به فرصت تبدیل کند و با تکیه بر داشته‌های انسانی، گام مهمی در راه پیشرفت کشور و مناطق سکونتگاهی علی‌الخصوص روستاها بردارند (رحیمی کلور و حمزه ای، ۱۳۹۷).

بطور کلی، از الزامات چندگانه تحقق اقتصاد مقاومتی و نتیجه آن بر بحث توسعه روستایی، تکیه بر مردم در راستای کاهش وابستگی به نفت و حمایت از تولید ملی می‌باشد. از طرفی توسعه پایدار روستایی که یکی از اهداف اساسی سیاست‌گذاری‌های کلان در همه کشورها و بخصوص در ایران است، یک مفهوم کلی و در ارتباط با ابعاد مختلف زندگی روستاییان و همچنین رابطه این ابعاد با محیط پیرامون می‌باشد. توسعه پایدار روستایی به عواملی نظیر جمعیت، آموزش، تکنولوژی، توسعه کشاورزی پایدار، عوامل اعتقادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بستگی دارد که در صورت توجه به موارد فوق می‌توان به توسعه پایدار روستایی نائل شد (متحدی و قاضی زاده، ۱۳۹۵). با دقت در مفاهیم ذکر شده از اقتصاد مقاومتی و نیز الزامات تحقق آن، می‌توان به این نتیجه رسید که تک تک الزامات بیان شده به طور مستقیم و یا غیر مستقیم بر توسعه درونزا تأکید دارد (علم خواه، ۱۳۹۳). بنابراین هدف در اقتصاد مقاومتی، بخصوص در مناطق روستایی به عنوان مکان‌های تولیدکننده غذایی، استفاده

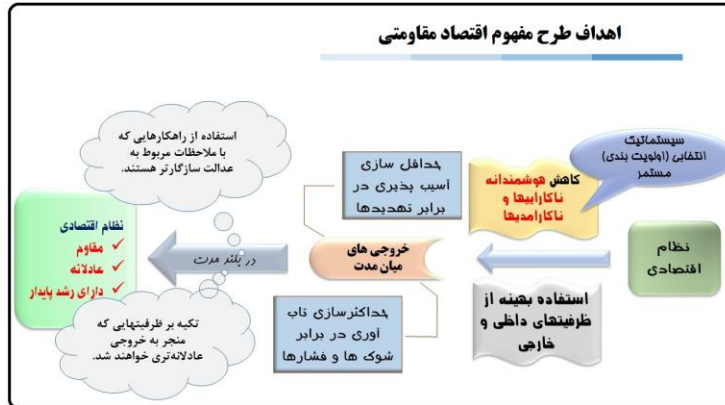
1- Neuenkirch .M., Neumeierb

2- KwakuAfebor & Mahadevan

3- Romer

اقتصاد ایده آلیستی که اسلامی هم باشد (قنبری و براتی‌زاده، ۱۳۹۳).

اقتصاد مقاومتی به مثابه اقتصاد الگو: اقتصادی که رویکرد بسیار بلندمدت در جهت نیل به تمدن بزرگ اسلامی دارد. یعنی

شکل ۱. اهداف مطرح شده در طرح اقتصاد مقاومتی.

شکل ۲. چهار نگرش مطرح شده در بحث اقتصاد مقاومتی.

با بررسی چهار نگرش بیان شده، می‌توان گفت اقتصاد موازی، راه حلی است که تا حد زیادی از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تا کنون در کشور اجرا شده است و این راه حل خود در بلند مدت مشکلاتی را اعم از هم‌پوشانی مأموریتی با نهادهای دولتی و خصوصی، از بین بردن شرایط رقابتی در بسیاری از صنایع و بازارها و همچنین عدم شفافیت فعالیت‌های اقتصادی در کشور بوجود آورده است. بنابراین به نظر می‌رسد، منظور از اقتصاد مقاومتی چنین راهبردی نمی‌باشد. تعریف دوم، صرفاً

با بررسی چهار نگرش بیان شده، می‌توان گفت اقتصاد موازی، راه حلی است که تا حد زیادی از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تا کنون در کشور اجرا شده است و این راه حل خود در بلند مدت مشکلاتی را اعم از هم‌پوشانی مأموریتی با نهادهای دولتی و خصوصی، از بین بردن شرایط رقابتی در بسیاری از صنایع و بازارها و همچنین عدم شفافیت فعالیت‌های اقتصادی در کشور بوجود آورده است. بنابراین به نظر می‌رسد، منظور از اقتصاد مقاومتی چنین راهبردی نمی‌باشد. تعریف دوم، صرفاً

وظیفه ترمیم‌کنندگی نهادهای اقتصادی و اجرایی کشور را به دوش اقتصاد مقاومتی می‌گذارد که در عمل نوعی اصلاح ساختاری نظام اداری کشور را مطرح کرده است. اقتصاد دفاعی مطرح شده در دسته سوم نیز همان‌طور که از نامش پیداست، بیشتر اقتصادی منفعل است تا فعال، که چنین تعبیری کاملاً متفاوت از توصیف رهبر انقلاب از اقتصاد مقاومتی است. بنابراین می‌توان آن را تنها به عنوان یکی از مأموریت‌های نظام اقتصادی در رویکرد اقتصاد مقاومتی برشمرد (منافی‌آذر و همکاران، ۱۳۹۶).

به اینکه روستا محل تولید خام و اولیه بوده می‌تواند به‌عنوان پایگاه اصلی و کانون شروع اقتصاد مقاومتی مطرح شود. اساس اقتصاد مقاومتی در جوامع محلی توجه به اقتصاد آن‌ها در راستای تحقق شعار توسعه پایدار است. بدون توجه به اقتصاد روستا نمی‌توان اقتصاد مقاومتی را محقق شده دانست. روستا منبع تولید است و به همین دلیل توسعه پایدار روستایی به منزله تحقق آرمان‌های اقتصاد مقاومتی است. نگاه توسعه‌ای به روستاها نیز به‌عنوان رکن اساسی اقتصاد باید با حمایت مناسب باشد تا مهاجرت معکوس از شهر به روستاها را رقم زند (قنبری و براتی‌زاده، ۱۳۹۳). یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند در توسعه مباحث کلی در روستاها نقش چشمگیری داشته باشد بحث توسعه اقتصادی ساکنین روستایی است که علاوه بر درآمدزایی فردی باعث توسعه سریع اشتغال‌زایی و درآمدی در روستاها خواهد شد. توسعه مشاغل اقتصادی در روستاها می‌تواند نقش بسزایی در جلوگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه به شهر ایجاد کند و حتی در پاره‌ای نیز می‌تواند زمینه‌ساز مهاجرت معکوس به روستاها باشد. برای رسیدن به استقلال و خودکفایی و از آن بالاتر ارزآوری و صادرات محصولات با تکیه بر برنامه‌ریزی‌های دقیق و مرحله به مرحله برای حل مشکلات زنجیره تولید تا رسیدن به دست مصرف‌کنندگان جهانی است (اسدی و مذهبیان، ۱۳۹۵). عمران و توسعه روستایی ایران به مقوله‌ای سهل و ممتنع بدل گشته است. سهل، زیرا روستاها هنوز هم بخش عمده‌ای از جمعیت را در خود جای داده‌اند و نقشی قابل توجه در تأمین امنیت غذایی و تولید ایفاء می‌کنند و همچنین آماده پذیرش وظایفی جدی‌تر در اقتصاد و کشور هستند (یدقار، ۱۳۸۳). روستا به‌واسطه کارکرد اساسی خود که تأمین‌کننده بسیاری از نیازهای زیستی، سکونتی و اقتصادی جامعه روستایی هستند، نقش اساسی در اقتصاد کشور ایفا می‌کند (جاجرمی و نوباغی، ۱۳۹۱). همچنین روستاها دارای ابعاد مختلفی هستند که جهت دستیابی به توسعه اقتصادی روستایی، توجه به تمامی ابعاد

شاید در میان این تعاریف، الگویی که مرتبط با توسعه روستایی باشد، الگو رویکردی، جامع‌ترین مسئله مرتبط با روستا باشد، اما نقطه ضعف اصلی چنین تعریفی از اقتصاد مقاومتی این است که بسیار کلی و مبهم می‌باشد و راهکارهای ملموس و قابل اجرایی برای شرایط جاری ارائه نمی‌دهد و نقش محوری مردم را در نظر نمی‌گیرد؛ در حالی که طرح اقتصاد مقاومتی و شکل گرفتن چنین ادبیاتی متأثر از شرایط خاص مناطق روستایی بوده و اساساً یکی از اهداف آن، مقابله و عبور از شرایط تحریم و وابستگی اقتصادی است. شکل بالا مهم‌ترین تعاریفی که تاکنون در این نوشتار آورده شده است را نمایش می‌دهد. در اصل، توسعه روستایی در یک نگاه کلی مفهومی چندبعدی است که در ی‌گیرنده رشد کشاورزی و فعالیت‌های وابسته به آن و سایر زیربنای اقتصادی، اجتماعی و مهم‌تر از همه، توسعه منابع انسانی در مناطق روستایی می‌باشد. در دنیای امروز، رسیدن به اهداف توسعه بدون توجه و استفاده از مردم، امری کاملاً محال به نظر می‌رسد. به بیان دیگر، توسعه منابع انسانی عامل کلیدی و پیش‌شرط ضروری برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی به شمار می‌رود. از آنجایی که امروزه بحث اقتصاد مقاومتی، بسیار مورد توجه قرار گرفته و شاه کلید دستیابی کشور به اقتصاد درون‌زا و برون‌نگر می‌باشد، ضرورت توجه بیش از پیش به نقش محوری مردم در تحقق اقتصاد مقاومتی دو چندان می‌شود.

توسعه روستایی که یکی از اهداف اساسی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است، یک مفهوم کلی و در ارتباط با ابعاد مختلف زندگی روستاییان و همچنین رابطه این ابعاد با محیط پیرامودن می‌باشد نقش و جایگاه روستاها در توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس‌های مختلف از یک طرف و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی از قبیل نابرابری شدید، افزایش سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه‌نشینی شهری و غیره از سوی دیگر موجبات، توجه هر چه بیشتر و ضرورت برنامه‌ریزی توسعه روستایی را فراهم کرده است (علم‌خواه، ۱۳۹۳). با توجه

قرار گیرد. توجه یک‌طرفه در نظام برنامه‌ریزی توسعه‌ای به شهرها و غفلت از نقش و جایگاه روستاها در فرآیند توسعه می‌تواند آسیب‌های جدی متوجه کشور ایران کند و همچنین آن را از مسیر توسعه و رسیدن به اهداف اقتصاد مقاومتی دور کند، اقتصاد روستایی با اقتصاد کشاورزی وابستگی متقابل دارد و در کل خود جزئی از اقتصاد ملی است. این سطح از اقتصاد به منابع محیطی و اقتصادی مردمی وابسته است که این مهم همان پیروی از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است (قنبری و براتی‌زاده، ۱۳۹۳). در نتیجه توجه به روستا و توسعه آن باعث رسیدن به اهداف اقتصاد مقاومتی و توسعه کشور می‌باشد. به طور واضح، این شعار در راستای تحقق عدالت اجتماعی بین مردم یک جامعه محاصره شده جهت مقابله با تحریم‌ها و کاهش فاصله طبقاتی وضع شده است. توجیح این مفهوم از دیدگاه انسانی اینگونه است که مردم روستا که از لحاظ اقتصادی وضعیت ضعیف‌تری نسبت به شهرنشینان دارند، بیشتر تحت تأثیر قرار می‌گیرند (علم خواه، ۱۳۹۳). این در حالی است که کشور ایران دارای ظرفیت آبی و خاکی لازم برای بالا بردن ظرفیت اشتغال در بخش‌های کشاورزی و ... در مناطق روستایی را دارد. به‌طور نمونه و در بخش کشاورزی، بسیاری از گزارش‌های رسمی مؤید این حقیقت است که بیشترین تأثیری که تحریم‌ها بر معیشت کشاورزی ایران در زمینه‌های، همکاری‌های فنی و تجاری در بخش بذر، همکاری‌های دامپزشکی و تهیه و ساخت داروهای دامی، تجارت محصولات و نهاده‌های کشاورزی، افزایش قیمت ماشین‌آلات وارداتی گذاشته است. از آنجا که تحریم‌ها به مرور زمان و به تدریج به اجرا گذاشته شد و در برخی موارد تضعیف شده‌اند و سازگاری و حتی پیشی گرفتن در بیشتر موارد مانند، هسته‌ای و نفت که با پیشرفت‌های هسته‌ای و جبران بازار نفت آمریکا با کشورهای دیگر توانسته است تحریم‌ها را دور بزند. بنابراین بر اساس ظرفیت‌های موجود در محیط‌های روستایی، کشور این پتانسیل

محیطی، اجتماعی، از ضروریات و الزامات است (افروخته، ۱۳۹۱). با توجه به اینکه روستاها و روستانشینان نقش بی‌بدیلی در توسعه کشور دارند و ظرفیت بالقوه‌ای برای حرکت در مسیر اقتصاد ملی و مقاومتی تلقی می‌شوند، بنابراین با تقویت و رفع مشکلات ناشی از مسائل اقتصادی موجود در جوامع روستایی می‌توان به اهداف اقتصاد مقاومتی رسید. کشور ایران با برخورداری از روستاهای متعدد در مناطق جغرافیایی مختلف و با موقعیت‌های آب و هوایی متفاوت، از فرصت‌های راه‌اندازی انواع کسب‌وکار اعم از توسعه کشاورزی و دامپروری، توسعه مشاغل خدماتی، توسعه صنایع دستی و مشاغل خانگی برخوردار است، همچنین توسعه صنعت گردشگری روستایی که در دنیای امروز یکی از بخش‌های مهم فعالیت‌های اقتصادی محسوب می‌گردد (رکن‌الدین‌افتخاری و قادری، ۱۳۸۱). اما متأسفانه تاکنون این فرصت‌ها به درستی مورد شناسایی و بهره‌برداری قرار نگرفته‌اند، به نحوی که بسیاری از مشاغل روستایی با شیوه‌های سنتی مدیریت‌شده، بهره‌وری پایینی داشته و عملاً رو به زوال می‌روند. ضعف امکانات آموزشی، درآمد پایین در روستا، کم‌توجهی مسئولان به روستاییان، نبود خدمات زیربنایی، رفاهی و بهداشتی از مسائلی هستند که باعث افزایش مهاجرت روستاییان می‌شود (منافی‌آذر و همکاران، ۱۳۹۶). بنابراین هر چه اقتصاد روستا پویاتر و شکوفاتر باشد فرآیند توسعه و پیشرفت آن کشور مناسب‌تر خواهد بود و دقیقاً به همین علت است که در برنامه‌های توسعه محور اغلب کشورها، روستاها از ارکان مهم در توسعه پایدار بشمار می‌آیند. قدر مسلم روستاها ظرفیت‌های بسیار مناسبی برای نقش‌آفرینی در شتاب دادن به توسعه کشور دارند و اگر به برنامه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی در روستاها توجه جدی شود قطعاً مهاجرت معکوس از شهرها به روستاها شکل خواهد گرفت. نکته مهم اینکه برنامه‌های جامع توسعه روستایی باید با رویکرد علمی و کارشناسی در دستور کار

سود حاصل از تولید در مناطق روستایی را با مشکلات جدی مواجه نموده و به عبارت دیگر ارزش افزوده چندان را نصیب این جوامع در زمینه صادرات ننموده است. این دلایل سبب شده است که روستاها در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی قرار نگرفته و بسیج اجتماعی در محیط‌های روستایی برای اقتصاد مقاومتی شکل فراگیر به خود نگرفته باشد. تلاش در جهت رفع مشکلات یادشده در مناطق روستایی و برنامه‌ریزی‌های مدون و یکپارچه بسترهای لازم برای کمک به تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی در محیط‌های روستایی را فراهم خواهد ساخت.

از آنجا که روستاها و اقتصاد روستایی مبنای توسعه در هر کشوری می‌باشد و این موضوع نیز در رابطه با کشور ما نیز صدق می‌کند؛ در این راستا شناخت مؤلفه‌های تأثیرگذار در محیط‌های روستایی برای تحقق اقتصاد مقاومتی یک اصل ضروری می‌باشد، بنابراین هدف از این مطالعه درک جایگاه روستاییان در تحقق اقتصاد مقاومتی می‌باشد (قنبری و براتی‌زاده، ۱۳۹۳). به نظر می‌رسد از طریق فعال‌سازی و تقویت پاره‌ای از جنبه‌ها در محیط‌های روستایی زمینه‌های شکل‌گیری اقتصاد مقاومتی بیشتر فراهم شود. از جمله این عوامل، تقویت درک و انگیزه‌ها و روحیه اقتصاد مقاومتی در بین روستاییان برای اقدام، در این راستا می‌باشد. بر این اساس این تحقیق در پی تحلیل و بررسی روحیه اقتصاد مقاومتی در نواحی روستایی شهرستان رودبار جنوب می‌باشد و به دنبال این می‌باشد که چالش‌های پیش‌روی اقتصاد مقاومتی در بین روستاییان چه می‌باشد؟ در رابطه با این موضوع، مطالعاتی کم و بیش نگاشته شده است که به مرور دو مورد پرداخته می‌شود.

قنبری و براتی‌زاده (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان اقتصاد مقاومتی و نقش آن در توسعه پایدار روستایی عنوان می‌کنند؛ در مورد اقتصاد روستایی می‌توان گفت، اقتصادی است که مسائل روستایی را در سطح روستا مطرح می‌کند. این سطح از اقتصاد به کلیه فعالیت‌های فردی و اجتماعی که در محیط روستا به منظور

را دارا می‌باشد که با وجود تحریم‌ها به پیشرفت‌های بسیاری برسد و با استفاده از این تحریم‌ها به خودتکایی و خودکفایی در زمینه‌های ساخت داروهای دامی و تجارت محصولات و نهاده‌های کشاورزی، افزایش ساخت ماشین‌آلات کشاورزی و غیره برسد. این امر با اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی میسر می‌باشد. با تحقق این امر اقتصاد روستا و روستائینی رونق می‌یابد و سبب تحقق اهداف توسعه‌ی پایدار روستایی نیز می‌باشد. توجه داشت که شکل‌گیری روحیه‌ی اقتصاد مقاومتی در محیط‌های روستایی نیازمند بسترسازی‌های لازم می‌باشد. در شرایط کنونی به دلیل وجود برخی موانع در محیط‌های روستایی تحقق اقتصاد مقاومتی در روستاها با چالش‌هایی مواجه می‌باشد (قنبری و براتی، ۱۳۹۳).

باوجود نقش اساسی توسعه روستایی در تحقق اقتصاد مقاومتی، در دهه‌های آتی، جمعیت روستایی کشور، روند کاهش نسبی و مطلق خود را ادامه خواهد داد و وضعیت نگران‌کننده‌تری را تجربه خواهد کرد (محمودی، ۱۳۹۱). جهت جلوگیری از ناپایداری روستاها و کاهش جمعیت در ابعاد مختلف و در چارچوب الگوی توسعه پایدار روستایی، متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی و بررسی و رفع چالش‌های پیش‌روی اقتصاد روستایی دارای اولویت اساسی است (محمدی‌یگانه و ولایی، ۱۳۹۳). عدم مدیریت درست در زمینه تنوع‌بخشی به اشتغال روستایی، عدم توجه به ایجاد ارزش‌افزوده در تولیدات روستایی، خام‌فروشی، کیفیت پایین بسته‌بندی، عدم استفاده از فناوری‌های نوین در افزایش بهره‌وری محصولات کشاورزی، عدم توفیق کامل در توسعه صنایع تبدیلی در مناطق روستایی، فقدان ساختاری مناسب برای مدیریت توسعه روستایی، عدم توجه به دانش بومی، فقدان کشاورزی مکانیزه، عدم ارتقای بهره‌وری منابع پایه‌ای تولید، ضعف در خدمات ترویج کشاورزی، ضعف در گردشگری روستایی، و عدم گسترش بخش‌های نوین اقتصادی (فعلی و همکاران، ۱۳۸۹). از جمله عواملی است که

پتانسیل‌ها اقدام کنند.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر جهت تحلیل چالش‌های پیش روی اقتصاد مقاومتی از دید روستاییان شهرستان رودبار جنوب واقع در استان کرمان صورت پذیرفته است. به لحاظ روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی و نوع تحقیق کاربردی - توسعه‌ای است. در جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از شیوه اسنادی و میدانی استفاده شده است. در شیوه اسنادی ابتدا پس از بررسی مقالات، کتب و سایت‌های مختلف در ارتباط با چالش‌های پیش روی روستایی، ۲۵ چالش شناسایی گردید (جدول ۲). سپس با استفاده از روش پیمایشی و استفاده از ابزار پرسشنامه در قالب طیف لیکرت، به جمع‌آوری داده‌های میدانی اقدام شد. سپس گویه‌های شناسایی شده از طریق مصاحبه اولیه با روستاییان مورد اصلاح قرار گرفت (به‌عنوان پیش‌آزمون^۱) و تعدیل‌های لازم بر اساس ادبیات نظری و استخراج مشترکات به عمل آمد. عوامل نهایی شده به‌عنوان چالش‌های این حوزه، در قالب پرسشنامه تدوین گردید.

جامعه آماری جهت عملیاتی سازی این پژوهش را روستاهای بخش مرکزی شهرستان رودبار جنوب واقع در استان کرمان تشکیل می‌دهند. طبق محاسبات سالنامه مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵، جمعیت آن ۴۴۷۰ نفر برآورد شد.

با توجه به پراکندگی جمعیت در روستاهای جنوبی استان کرمان بخصوص شهرستان رودبار جنوب، به دلایل مسائل محیطی از جمله؛ نبود آب کافی، خشک‌سالی‌های متوالی، نبود امنیت و غیره، از بین این مراکز، ۷ روستا به جهت دارا بودن جمعیتی بالای ۱۰۰ نفر و توانا در امر کشاورزی (به‌عنوان مهم‌ترین فعالیت منطقه) به عنوان نمونه مکانی انتخاب شدند که روی هم رفته این ۷ روستاها، جمعیتی معادل ۱۱۱۹ نفر را

گذران زندگی و تأمین رفاه مادی روستاییان به وقوع می‌پیوندد مربوط است. اقتصاد روستایی با اقتصاد کشاورزی وابستگی متقابل دارد و در کل، خود جزئی از اقتصاد ملی است. هرگونه تغییر در اقتصاد ملی تغییر در اقتصاد روستایی را سبب می‌شود. این سطح از اقتصاد به منابع محیطی و اقتصادی مردمی وابسته است که این مهم همان پیروی از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است. در این پژوهش با استفاده از مطالبی که به روش کتابخانه‌ای گردآوری شده است می‌توان به این نتیجه رسید که با پیروی از اصول اقتصاد مقاومتی در راستای توسعه اقتصادی روستاها می‌توان به اقتصاد پایدار روستاها در آینده امیدوار بود. همچنین به این مسئله پی برد که موفقیت اقتصاد مقاومتی در گرو برنامه‌ریزی پایدار و منسجم در مورد اقتصاد و فعالیت‌های اقتصادی روستاست که می‌توان نتیجه گرفت در ارتباط مستقیم با یکدیگرند.

نکویی نائینی (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان سنجش پایداری نظام‌های بهره‌برداري کشاورزی در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی به این موضوع می‌پردازد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد نظام بهره‌برداري تعاونی تولید و سهامی زراعی بیشتر از سایر نظام‌های بهره‌برداري در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی از کارایی کافی برخوردار است و تا حدودی آن‌ها به یک اقتصاد توسعه‌یافته شباهت دارد.

جمع‌بندی حاصل از مطالعات انجام‌شده در زمینه نقش اقتصاد مقاومتی و تأثیر آن بر توسعه پایدار مناطق روستایی که بهبود اقتصاد آن‌ها می‌تواند تأثیر بسزایی در پیشبرد اهداف اقتصاد مقاومتی داشته باشد، گویای این است که تاکنون در این زمینه مطالعاتی صورت گرفته است. این پژوهش می‌تواند پیشنهادی برای مسئولین و برنامه‌ریزان اجرایی باشد تا در راستای به‌کارگیری اهداف اقتصاد مقاومتی در محیط‌های روستایی از طریق تقویت روحیه اقتصاد مقاومتی و سنجش

دربر گرفته‌اند که با استفاده از روش فرمول کوکران و طبق محاسبه خطای ۰/۰۶ درصد، از بین آن‌ها ۱۶۷ نفر به عنوان نمونه آماری این پژوهش انتخاب شدند که این میزان با توجه به به تناسب جمعیت هر روستا در نظر گرفته شد (جدول ۲).

جدول ۱. چالش‌ها و موانع شکل‌گیری اقتصاد مقاومتی در محیط‌های روستایی

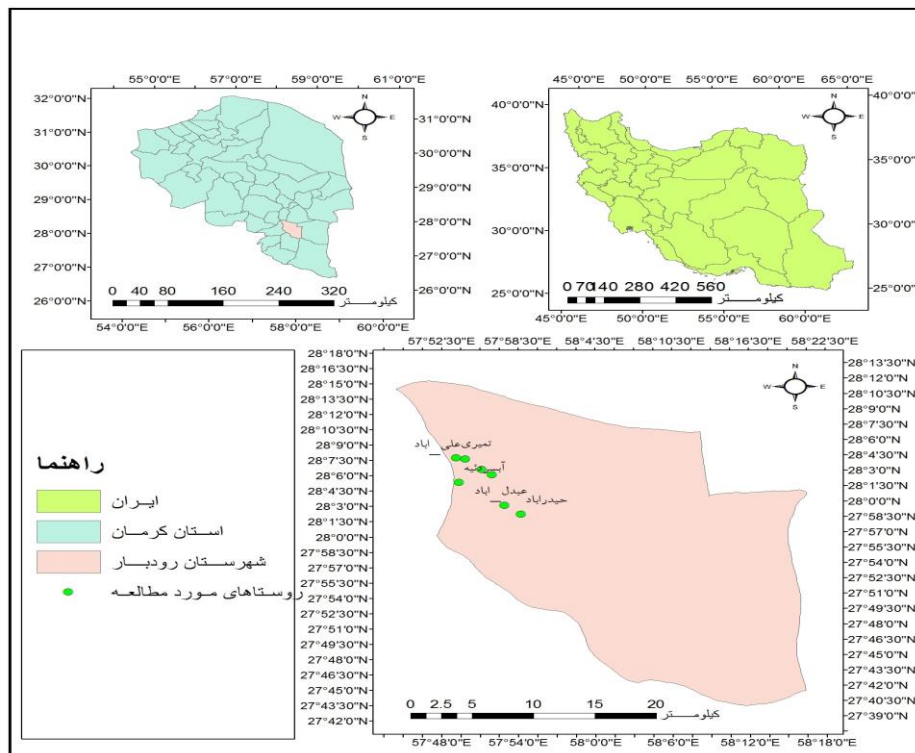
S1- خشک‌سالی‌های اخیر	موانع طبیعی
S2- سرمازدگی محصولات زراعی، باغی و دامی	
S3- خسارت‌های ناشی از طوفان به کسب‌وکار ایجاد شده	
S4- خسارت‌های ناشی از ریزگردهای موجود در هوا به کسب و کار ایجاد شده	
S5- تگرگ زدگی محصولات کشاورزی	
S6- سیل‌زدگی زمین‌های کشاورزی، مراتع و...	
S7- بالا بودن قیمت‌های مواد اولیه تولید	موانع اقتصادی
S8- تورم بالا در جامعه و تأثیر آن بر رونق کسب‌وکارها	
S9- عدم دسترسی آسان و سریع به مواد اولیه و نهاده‌ها جهت پیشرفت در کسب و کار ایجاد شده	
S10- کاغذبازی‌های اداری و تأثیر آن بر صادرات تولیدی روستاییان	
S11- تشریفات اداری و تأثیر آن بر صادرات	
S12- میزان سرمایه‌گذاری‌های کم در روستا	
S13- ضعف انگیزشی ناشی از کمبود سرمایه‌گذاری در بین کارآفرینان و افراد خلاق روستا	
S14- تغییرات قیمتی محصولات (غیرقابل پیش‌بینی بودن قیمت‌ها) و تأثیر آن بر روند تولید	
S15- کمبود وام‌های حمایتی از سوی دولت به کارآفرینان روستایی	
S16- کمبود، سود کم و بازپرداخت کوتاه‌مدت وام‌های حمایتی	
S17- بی‌ثباتی بازار فروش یا بازاریابی محصولات کشاورزی و عدم حمایت دولت در این زمینه از کارآفرینان	موانع سیاسی
S18- عدم حمایت دولت در زمینه بازاریابی محصولات کشاورزی و در نتیجه هدر رفتن محصولات تولیدی	
S19- عدم مشارکت مسئولین با مردم روستایی جهت برطرف کردن موانع تولیدی در روستا	
S20- کم توجهی مسئولین به مردم روستاها و پایین بودن قدرت چانه‌زنی آن‌ها برای برطرف شدن امورات روستاییان	
S21- ضعف حمایت‌های دولتی جهت راه‌اندازی کارگاه‌های تولیدی	
S22- ضعف آموزش‌های مرتبط با روستاییان در زمینه کسب و کارهای راه‌اندازی شده	موانع اجتماعی
S23- پایین بودن روحیه ریسک‌پذیری جهت راه‌اندازی کسب و کار	
S24- ترویج روحیه شهر گرایی و مصرف‌گرایی و در نتیجه غفلت مردم از سبک تولیدی روستایی	
S25- تأثیر سبک زندگی شهری در مهاجرت جمعیتی و خالی شدن روستاها از نیروی کاری	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

جدول ۲. نسبت جمعیت و حجم نمونه تعلق گرفته به روستاهای منتخب

شماره	نام روستا	جمعیت کل	تعداد نمونه اختصاص یافته
۱	آبسردتیه	۳۹۵	۴۰
۲	الله آباد	۱۱۸	۱۸
۳	پیروزآباد	۱۲۶	۱۸
۴	تمیری	۱۹۷	۲۸
۵	حیدرآباد	۱۸۰	۲۵
۶	عبدل آباد	۱۲۵	۱۷
۷	علی آباد	۱۵۰	۲۱
	جمع کل	۱۱۹۱	۱۶۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

شکل ۳. نقشه محدوده مورد مطالعه

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

نرم‌افزار پرومیته پرداخته شد. این نرم‌افزار روشی متداول در مسائلی است که با تعداد محدودی از گزینه‌ها جهت رتبه‌بندی مواجه می‌باشیم که با توجه به معیارهای چندگانه و پیچیده بسیار عالی است. در این نرم‌افزار به طور عمده به دو نوع اطلاعات (الف) اهمیت نسبی (وزن) معیارهای در نظر گرفته شده و (ب) اطلاعات مربوط به ترجیحات تصمیم‌گیرندگان شرکت‌کننده در تجزیه و تحلیل می‌پردازد که در کمتر نرم‌افزاری وجود دارد.

تحلیل عاملی یکی از روش‌های آماری چندمتغیره است که بین مجموعه فراوان از متغیرهای به ظاهر بی‌ارتباط، رابطه‌ای خاص را تحت یک مدل فرضی برقرار می‌کند. این روش مختص موضوعات با داده‌های انبوه است. در واقع، تحلیل عاملی اکتشافی آن است که پژوهشگر تعداد زیادی گویه (متغیر قابل مشاهده) گردآوری کرده است و حال می‌خواهد این گویه‌ها در قالب چندین خوشه مشابه دسته‌بندی کند. هر خوشه یا عامل

برای دستیابی به نمونه‌ها و تکمیل پرسشنامه‌ها از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و با اختصاص متناسب روستاهای مورد مطالعه به عنوان طبقات بهره گرفته شد. به منظور بررسی روایی شاخص‌ها و پرسشنامه از نظر ۱۰ نفر از متخصصان برنامه‌ریزی روستایی و اقتصاد استفاده گردید. همچنین پایایی این پژوهش به کمک ضریب آلفای کرون باخ مورد بررسی قرار گرفت که مقدار کلی آن برای موانع طبیعی ۰/۶۸۹، موانع اقتصادی ۰/۶۷۸، موانع اجتماعی ۰/۷۱۸ و موانع سیاسی ۰/۷۲۵ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب ابزار تحقیق می‌باشد. برای تحلیل داده‌ها نیز از تحلیل‌های توصیفی و تحلیل عاملی در محیط نرم‌افزار SPSS استفاده گردیده است. در انتها از نتایج به‌دست‌آمده مربوط به بار عاملی داده‌ها، به رتبه‌بندی روستاهای ذکرشده به لحاظ اهمیت توجه به اقتصاد مقاومتی و اجرای آن توسط ساکنین روستایی در شهرستان رودبار جنوب با استفاده از

می‌باشد که حدود ۲۴ درصد را شامل می‌شوند. در زمینه اقتصاد غالب روستا حدود ۵۴/۵ درصد از پاسخ‌گویان به پرسش‌نامه را کشاورزان تشکیل داده‌اند که میزان متوسط سطح زیرکشت آن‌ها کمتر از ۲ هکتار و میزان برداشت تولیدات عمده آن‌ها سالیانه کمتر از ۳ تن در سال است؛ که این نشان‌دهنده این است که تنوع شغلی در این روستاها وجود ندارد و شغل اصلی بیش‌تر آن‌ها کشاورزی است. اکثر خانوارهای این روستاها از تحصیلات در حد ابتدایی و بی‌سواد هستند که حدود ۳۶ درصد را تشکیل می‌دهند. از نظر وضعیت درآمد چیزی حدود ۶۲ درصد اهالی روستایی درآمدشان کمتر از یک میلیون تومان می‌باشد.

یافته‌های استنباطی پژوهش بر اساس مدل تحلیل عاملی

با توجه به اینکه در زمینه بحث روحیه اقتصاد مقاومتی با تعداد زیادی از متغیرها روبرو می‌باشیم، بنابراین در این پژوهش برای تحلیل دقیق و رسیدن به نتایج علمی‌تر و در عین حال عملیاتی‌تر و همچنین کاهش متغیرهای مؤثر بر موضوع، از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است.

جدول ۳ ماتریس همبستگی مؤلفه‌ها را نشان می‌دهد که شامل ضرایب ۲۵ متغیر در ۷ عامل استخراج شده است. هنگامی که این عامل‌ها با یکدیگر همبستگی نداشته باشند، این ضرایب عامل‌ها همان ضرایب همبستگی بین متغیرها در عامل‌هاست. بنابراین هرچه مقدار قدر مطلق این ضرایب به یک نزدیک‌تر باشد، عامل مورد نظر نقش بیشتری در کل واریانس اعداد در متغیر مورد نظر دارد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مقدار ویژه ماتریس همبستگی ۷ مؤلفه بزرگ‌تر از ۱ است که جمعاً ۶۹/۴۲ درصد از واریانس کل^۳ را برآورد می‌کنند اما سهم عامل اول تا سوم نسبت به بقیه عامل‌ها چشم‌گیرتر است و حدود ۴۹ درصد واریانس را تبیین می‌کنند.

شامل مجموعه گویه‌هایی خواهد بود که باهم همبستگی بالایی داشته و با سایر خوشه‌ها همبستگی پائین دارند. خوشه‌هایی با یک یا دو عنصر نیز می‌توانند حذف شوند. با توجه به تعداد زیاد چالش‌های شناسایی شده و ناشناخته بودن روابط بین آن‌ها، در تحقیق حاضر محقق در پی بررسی این مسئله است که آیا می‌توان این چالش‌ها را در چند دسته یا عامل یا مؤلفه کلی‌تر خلاصه نمود؟ بدین منظور از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی^۱ که روشی ریاضی برای تقلیل داده‌ها^۲ است استفاده گردید. منطق تحلیل عامل کاهش مجموعه بزرگی از متغیرها به چند عامل اساسی است که طبیعتاً این عامل‌ها طبق سازوکارهای این آزمون استخراج می‌شود. درواقع هدف تحلیل عاملی تشخیص عامل‌های مشاهده‌ناپذیر بر پایه مجموعه‌ای از متغیرهای مشاهده‌پذیر است.

نتایج

یافته‌های پژوهش حاضر از دو بخش توصیفی و یافته‌های استنباطی تشکیل شده که ابتدا به تصویری از وضعیت پاسخگویی اهالی روستایی ارائه پرداخته شد و سپس جهت بررسی و تحلیل روحیه اقتصاد مقاومتی در نواحی روستایی در قالب یافته‌های استنباطی اقدام گردید.

یافته‌های توصیفی پژوهش

نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش نشان می‌دهد ۴۷ درصد پاسخ‌گویان به پرسش‌نامه از نظر جنسی زن می‌باشند و تنها ۴۳ درصد آن‌ها را مردان تشکیل می‌دهد. از نظر وضعیت تأهل در میان جامعه آماری این تحقیق ۷۵ درصد آن را متأهلین و تنها ۲۵ درصد آن را مجردان تشکیل داده‌اند. بیش‌ترین دامنه سنی پاسخ‌گو به پرسش‌نامه مربوط به رده سنی ۲۵ تا ۳۰ سال

1- Exploratory Factor Analysis.

2- Data Reduction

3- Cumulative

جدول ۳. مقدار ویژه ماتریس همبستگی مؤلفه‌ها

برآورد واریانس کل			عامل چرخنده و واریانس عامل‌ها			عامل‌ها
کل	درصد واریانس	درصد تجمعی	کل	درصد واریانس	درصد تجمعی	
۶/۳۵۳	۲۵/۴۱۲	۲۵/۴۱۲	۳/۵۷۲	۱۴/۲۸۶	۱۴/۲۸۶	۱
۳/۲۳۳	۱۲/۹۳	۳۸/۳۴۳	۳/۲۸۴	۱۳/۱۳۵	۲۷/۴۲۲	۲
۲/۶۶۷	۱۰/۶۶۷	۴۹/۰۱	۲/۷۰۷	۱۰/۸۲۹	۳۸/۲۵۱	۳
۱/۵۶۷	۶/۲۶۹	۵۵/۲۷۹	۲/۳۸۱	۹/۵۲۶	۴۷/۷۷۷	۴
۱/۲۸۲	۵/۱۲۷	۶۰/۴۰۶	۲/۰۶۱	۸/۳۴۲	۵۶/۰۱۹	۵
۱/۲۳۱	۴/۴۲۴	۶۵/۳۳	۲/۰۵۵	۸/۲۲	۶۴/۲۳۹	۶
۱/۰۲۶	۴/۱۰۳	۶۹/۴۳۳	۱/۳۹۹	۵/۱۹۴	۶۹/۴۳۳	۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

عنصر ۵۰ درصد باشد و بار عاملی بالای بر روی عامل‌های دیگر نداشته باشد. از ۲۵ متغیری که در مرحله اول شناسایی شد ۲۰ متغیر بار عاملی بر روی ۷ عامل داشتند که در جدول ۴ وضعیت هر کدام از متغیرها را در دسته‌بندی‌های خاص نشان می‌دهد که هر عاملی با گروهی از متغیرها همبستگی بالاتری را نشان می‌دهد در یک دسته جای گرفته است و در نهایت به نام‌گذاری عامل‌ها اقدام شده است.

واکاوی چالش‌های پیش روی اقتصاد مقاومتی

دسته‌بندی چالش‌های پیش روی اقتصاد مقاومتی در روستاهای شهرستان رودبار جنوب نشان می‌دهد، هفت عامل با بیشترین ضریب اثرگذاری در این امر دخیل‌اند که توضیحات مربوط به هر کدام و نقش آن در روستاهای مورد مطالعه آمده است.

عامل اول: مخاطرات محیطی

سوابق جهانی نشان می‌دهد؛ هرچند فن‌آوری‌های نوین طی دهه اخیر پیشرفت‌هایی داشته است اما با وجود این، هنوز در مناطق جغرافیایی مختلف جهان و ایران، مخاطرات طبیعی وجود دارد که لازم می‌نماید ضمن شناخت علمی مخاطرات طبیعی،

مقدار به‌دست‌آمده برای ۷ متغیر مقدار نسبتاً خوبی است و سایر مؤلفه‌ها به دلیل درصد کم تعلق گرفته از پژوهش حاضر حذف گردیده‌اند. بلوک دوم شامل سه ستون است که مجموع ضرایب عامل چرخش داده نشده^۱ است. بلوک سوم شامل سه ستون است که مربوط به حل عامل چرخنده و واریانس را میان عامل‌ها^۲ یکنواخت توزیع می‌کند. برخلاف چرخیده نشده که عامل اول سهم بیشتری از واریانس را توجیه می‌کند.

پس از گردآوری داده‌ها و تبدیل متغیرها به شاخص‌های مورد استفاده در تحلیل عاملی، ماتریس مقدار همبستگی تشکیل شد و با استفاده از نرم‌افزار SPSS، عامل سازی به‌منظور تقلیل شاخص‌ها صورت پذیرفت. بدین صورت؛ شاخص‌های بارگذاری شده در هر عامل که بالای ۰/۵۰ بودند یک عامل را تشکیل دادند. شاخص‌هایی که امکان تجمیع با شاخص‌های قرار گرفته در یک عامل را نداشتند عامل دیگری را تشکیل دادند. نتیجه، خلاصه شدن شاخص‌های مورد استفاده در ۷ عامل بود. جدول همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، گویای وضعیت همبستگی ۲۵ متغیر در قالب ۷ عامل خلاصه شده است که از این بین فقط شاخص‌هایی انتخاب شد که حداقل بار عاملی آن

1- s Extraction Sums Of Squared Loading

2- s Rotation Sums Of Squared Loading.

کلانی را بر منطقه وارد می‌کند. پس لزوم مدیریت بحران جهت جلوگیری از خسارت‌های احتمالی و تهدید کننده و پیش روی اقتصاد منطقه امری ضروری است.

روش‌های علمی و اجرایی مناسبی برای مدیریت و تطابق آن ایجاد گردد (کیانی و همکاران، ۱۳۹۱). از آنجا که منطقه دارای آب و هوای خشک بوده و مخاطراتی از قبیل طوفان، سیل، خشکسالی و...، منطقه را تهدید می‌کند و هر ساله خسارت‌های

جدول ۴. مقدار ویژه عامل‌ها

مقدار همبستگی	نام متغیر	نام گذاری عامل‌ها
۰/۸۲۱	سرمازدگی محصولات زراعی، باغی و دامی	عامل اول (مخاطرات محیطی)
۰/۸۴۱	خسارات ناشی از طوفان	
۰/۸۰۳	میزان ریزگردهای موجود در هوا	
۰/۸۰۸	تگرگ زدگی	عامل دوم (ضعف مشارکتی)
۰/۷۱۹	مشارکت ضعیف مسئولین در کارها تولیدی	
۰/۸۰۸	کم توجهی مسئولین به روستاها	
۰/۷۴۸	کمبود حمایت‌های دولتی	
۰/۷۹۵	کمبود آموزش‌های مرتبط با تولید محصولات کشاورزی	عامل سوم (کمبود سرمایه‌گذاری و مشکلات وام‌های حمایتی)
۰/۷۰۸	کمبود سرمایه‌گذاری در روستا	
۰/۵۲۸	نداشتن قیمت ثابت و قابل تغییر بودن قیمت محصولات	
۰/۶۹۴	کمبود وام‌های حمایتی اثرگذار بر تولید	
۰/۸۰۱	بازپرداخت بلندمدت وام‌های حمایتی	عامل چهارم (هزینه‌های بالای دسترسی)
۰/۸۲۷	بالا بودن قیمت مواد اولیه	
۰/۶۹۴	تورم بالا	
۰/۵۸۳	عدم دسترسی آسان و سریع به مواد اولیه و نهاده‌ها	عامل پنجم (شهر گرایی)
۰/۸۳۶	سبک زندگی شهری	
۰/۵۲۵	کاغذبازی‌های اداری	عامل ششم (بروکراسی‌های اداری)
۰/۸۰۶	تشریفات اداری	
۰/۷۲۱	بی‌ثباتی بازار فروش یا بازاریابی محصولات کشاورزی	عامل هفتم (بی‌ثباتی بازار و عدم حمایت‌های دولتی)
۰/۵۲۲	عدم حمایت دولت در زمینه بازاریابی محصولات کشاورزی	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

طرح‌های غیر مشارکتی، حتی اگر نیازهای واقعی فقرای روستایی تا حدودی رفع شود و اثربخشی وجود داشته باشد، معمولاً کارایی لازم وجود ندارد؛ چراکه راه‌حل‌های کارشناسان برای کاهش رفع مشکلات اقتصادی به علت ملموس نبودن برای فقرا، به راحتی اجرا نمی‌شوند (قرنی‌آرنی، ۱۳۹۱).

عامل سوم: کمبود سرمایه‌گذاری و مشکلات وام‌های حمایتی
دسترسی آسان و سریع به منابع مالی، یکی از الزامات و چالش‌های توسعه در اقتصاد مقاومتی است. ولی به سبب

عامل دوم: ضعف مشارکتی

اکنون در کشورهای در حال توسعه، طرح‌ها و برنامه‌های روستایی (جهت تقویت اقتصاد مقاومتی) در کنار مطالعات و پژوهش‌های جلب مشارکت‌های مردمی در طراحی و اجرای آن صورت می‌گیرد. اهمیت مطالعه در زمینه (افزایش اقتصاد مقاومتی) با راهبرد مشارکت روستاییان که مهم‌ترین جلوه آن در تشکل‌های مردمی ظهور می‌یابد، به این دلیل است که در چنین مطالعاتی ممکن است در مرحله اجرا حتی کمترین میزان مشارکت (مثلاً اطلاع‌رسانی) هم به خوبی صورت نگیرد. در

اقتصادی و فضایی مهمی را در خود مراکز ایجاد می‌کند، بلکه حوزه نفوذ آن‌ها را نیز به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد (ضیانتوانا و امیرانتخابی، ۱۳۸۶) و آن‌ها را از اقتصاد متکی به خود به اقتصاد مصرف‌گرایی شدید و ترویج الگوهای شهری تبدیل کرده است.

عامل ششم: بروکراسی‌های اداری

نکته بسیار مهم این است که سرمایه غیرملموس به عنوان عامل اساسی و بنیادی در ایجاد ثروت کل تابعی از سرمایه انسانی و سرمایه حاکمیتی (کیفیت قوانین و مقررات و کیفیت ساختارهای اجرائی کشور) است. سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در حوزه سرمایه انسانی به منظور ارتقای سطح دانش و مهارت نیروی انسانی در صورتی می‌تواند در تولید و ارتقای سطح ثروت کل نقش مؤثر و مفید خود را ایفا نماید که قوانین و مقررات و ساختارهای اجرائی، زمینه و فضای لازم را برای نقش‌آفرینی سرمایه‌های انسانی در حوزه تولید علم و دانش، تحقیق و توسعه، ارتقای سطح تکنولوژی، کارآفرینی، نوآوری و خلاقیت، سرمایه‌گذاری و امنیت سرمایه و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های سرمایه انسانی جامعه را مهیا نمایند و نیز محیط کسب و کار مناسب را با تنظیم و تصویب قوانین و مقررات تسهیل‌کننده، تشویق‌کننده و نیز با ساختارهای اجرائی مناسب در سازمان‌های دولتی با نقش هدایت‌گری، تسهیل‌گری، حمایتی و نظارت صحیح و دقیق، زمینه پویایی و نقش‌آفرینی سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی را به وجود آورند و از کاغذبازی‌ها و تشریفات اداری پرهیز شود.

عامل هفتم: بی‌ثباتی بازار و عدم حمایت‌های دولتی

کشورهای درحال توسعه به دلیل فقدان بازارهای مالی کارآمد، با مشکل جدی مواجه هستند. این بازارها قادر نیستند منابع مالی مورد نیاز را برای سرمایه‌گذاری و توسعه بخش

ویژگی‌های منحصر به فرد روستاها، توسعه‌نیافتگی بازارهای مالی و وجود تنگنانهایی در زمینه تأمین منابع مالی مورد نیاز، این بخش را با محدودیت شدید سرمایه‌گذاری مواجه ساخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که برای ایجاد کارایی در بازارهای مالی، دولت باید ضمن وضع چارچوب سیاستی مناسب و حذف مداخلات ناکارآمد خود در این بخش به رفع موانع واسطه‌گری مالی، تقویت ساختارهای مالی و توسعه ابزارهای مالی اهتمام ورزیده و خدمات مالی پایداری برای انجام سرمایه‌گذاری‌های جدید و عاملان اقتصادی این بخش فراهم آورد.

عامل چهارم: هزینه‌های بالای دسترسی

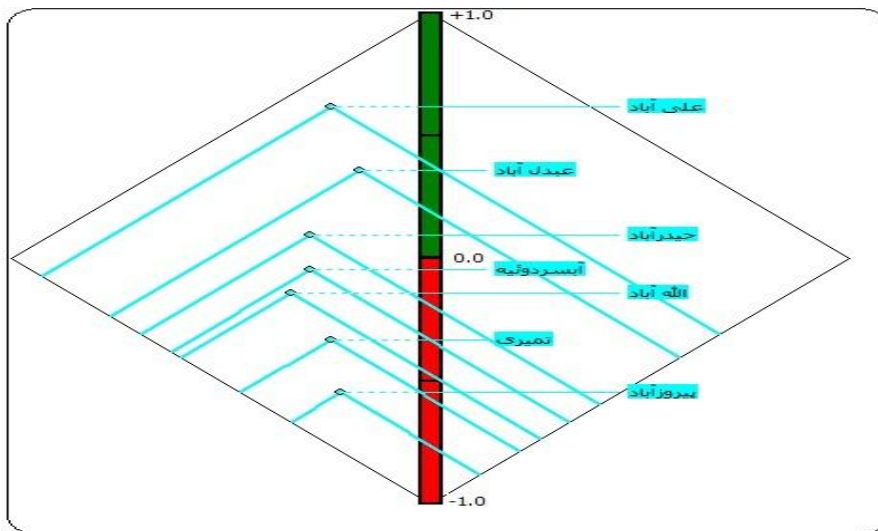
با توجه به وضعیت منطقه مورد مطالعه، در شرایط بحرانی، اگر کشاورز یا تولیدکننده بخواهد به‌تنهایی در بخش تهیه نهاده‌ها و تولیدات خود وارد عرصه بازاریابی شده و محصولات خود را روانه بازار کند، مطمئناً درآمدش به دلیل افزایش هزینه‌ها، کاهش خواهد یافت؛ راه‌حل آن ایجاد شرکت‌های تعاونی است که در صورت ایجاد آن، شرکت‌های تعاونی می‌توانند بازارهای مناسب و مطمئن‌تری برای فروش کالاهای تعاونی‌ها پیدا کنند. یکی از مهم‌ترین وظایف تعاونی‌ها را تأمین نهاده‌ها از قبیل کود، سم، بذور اصلاح‌شده به قیمت مناسب و توزیع به موقع آن است. این شرکت‌ها از طریق منابع داخلی خود و یا با همکاری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نقش عمده‌ای در تأمین اعتبارات مورد نیاز کشاورزان و به تبع آن تأمین نهاده‌های مورد نیاز آنان دارند.

عامل پنجم: شهرگرایی

طی نیم قرن اخیر، یکی از اثرات فرآیند شهرگرایی شتابان بر ساختار فضایی و جمعیتی کشور، رشد فزاینده تعداد شهرها، از طریق تبدیل مراکز روستایی به شهرهای کوچک می‌باشد. از سوی دیگر، تبدیل آن‌ها به شهر نه‌تنها تحولات اجتماعی،

بازارهای مالی و مداخلات ناکارآمد دولت در این بازارها موجب عدم توسعه‌یافتگی واسطه‌گری مالی برای تحقق آرمان‌های اقتصاد مقاومتی گردیده است.

کشاورزی فراهم آورند. سیاست‌های اقتصاد کلان نامناسب؛ سیاست‌های بخشی دوگانه بین شهر روستا و کشاورزی غیرکشاورزی، تصور فقدان سودآوری و ضعف ساختاری نهادها و

شکل ۲. رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها بر اساس تحلیل گرافیکی الماس

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

اقتصاد مقاومتی به عنوان الگویی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی تعریف شده است، در واقع یک رویکرد کوتاه‌مدت و صرفاً تدافعی نیست و این رویکرد نگرشی راهبردی در اقتصاد ایران وارد و یک اقدام فراگیر همیشگی را شامل می‌شود. اساس اقتصاد مقاومتی توجه به اقتصاد روستا و توسعه پایدار روستاهاست که بدون توجه به آن نمی‌توان اهداف اقتصاد مقاومتی را محقق ساخت. بنابراین اقتصاد مقاومتی هرچند ممکن است تحریم‌هایی را به دنبال داشته باشد اما با اقتصاد مقاومتی کشور هر روز در مواردی که مورد تحریم قرار گرفته به پیشرفت‌هایی دست می‌یابد هر چند کشور نباید حتماً در مواردی که فقط مورد تحریم قرار گرفته به فکر خودکفایی باشد بلکه باید در همه موارد به پیشرفت برسد و در واقع بازار داخلی یک فرصت برای تولیدکنندگان داخلی است و در اقتصاد مقاومتی روستا و تولیدات روستا نقش بسیار

رتبه‌بندی نهایی بارهای عاملی بر اساس تحلیل شبکه در نرم‌افزار ویژوال پرومیتیه^۱

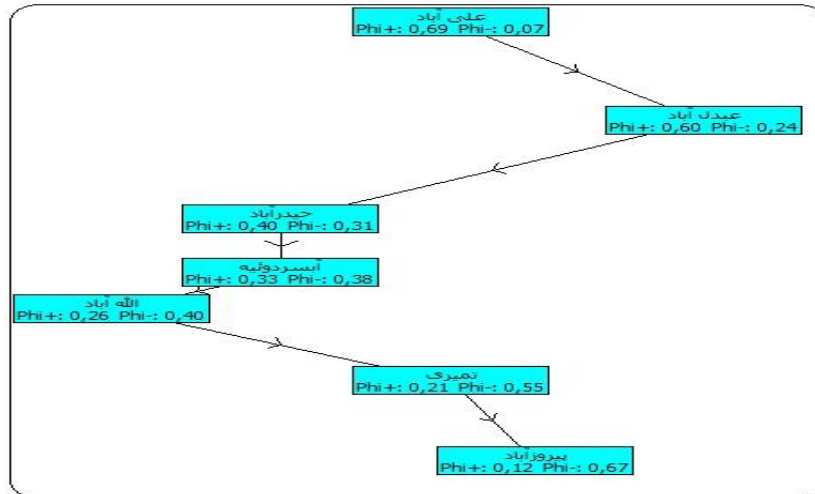
در شکل زیر با شبکه‌ای از طریق گره‌ها به مقایسه گزینه‌ها می‌پردازیم. در شکل ۲، روستاهای علی‌آباد و عبدل‌آباد که بیشترین مقدار جریان مثبت دارند، به لحاظ اهمیت توجه به اقتصاد مقاومتی و اجرای آن توسط ساکنین روستایی در اولویت اول قرار گرفته‌اند و روستاهای پیروزآباد و تمیری با کمترین مقدار جریان منفی می‌باشند در اولویت‌های بعدی هستند.

در شکل ۳ با شبکه‌ای از گره‌ها و یال‌ها، مقایسه نواحی را نشان می‌دهد در این شکل رتبه‌بندی گزینه‌ها به‌گونه‌ای نمایش داده شده است که روستاهای علی‌آباد و عبدل‌آباد نسبت به بارهای عاملی مشخص شده در روش تحلیل عاملی در اولویت اول قرار گرفته‌اند این شاخص دارای بیشترین ϕ^+ و کمترین ϕ^- است.

1- Visual PROMETHEE

خارجی می‌شود. و برای به ثمر نشستن اقتصاد مقاومتی باید از پایه چرخه تولید کشور اصلاح شود.

تأثیرگذاری دارند. و اگر کالاهایی و محصولاتی که تولید می‌شود باب پسند مردم نباشد موجب گرایش مردم به مصرف کالاهای

شکل ۳. بررسی توزیع معیارها و گزینه‌ها در محور دکارتی
(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

کرد. با توجه به این اهداف، پژوهش حاضر از بعد چالش‌های اقتصاد مقاومتی در روستاهای شهرستان رودبار جنوب مورد بررسی قرار گرفته است. در بعد شناسایی چالش‌های اقتصاد مقاومتی که با استفاده از مدل تحلیل عاملی، معیارهای مورد نظر استخراج شد. مهم‌ترین عوامل اثرگذار عبارتند از: مخاطرات محیطی، ضعف مشارکتی، کمبود سرمایه‌گذاری و مشکلات وام-های حمایتی، هزینه‌های بالای دسترسی، شهر گرایی، بروکراسی‌های اداری و بی‌ثباتی بازار و عدم حمایت‌های دولتی. که در این بین، مخاطرات محیطی بیشترین ضریب اثرگذاری را دارا می‌باشد. در انتها با استفاده از روش پرمیته به رتبه‌بندی روستاهای مورد نظر براساس بار عاملی پرداخته شده است. نتایج نشان داد؛ روستاهای علی‌آباد و عبدل‌آباد نسبت به بارهای عاملی مشخص شده در روش تحلیل عاملی در اولویت اول قرار گرفته‌اند. بر این اساس می‌توان پیشنهادی زیر را در ارتباط با

یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند در توسعه مباحث کلی در روستاها نقش چشمگیری داشته باشد بحث توسعه اقتصادی ساکنین روستایی است که علاوه بر درآمد زایی فردی باعث توسعه سریع اشتغالزایی و درآمدی در روستاها خواهد شد. توسعه مشاغل اقتصادی در روستاها می‌تواند نقش بسزایی در جلوگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه به شهر ایجاد کند و حتی در پاره‌ای نیز می‌تواند زمینه‌ساز مهاجرت معکوس در روستاها باشد. به عقیده خیلی از کارشناسان که مطالعات آن‌ها در بخش پیشینه پژوهش آورده شد، فراهم نمودن زمینه‌های تولیدی و درآمدی در ایجاد مشاغل مختلف در روستاها می‌تواند باعث تغییر سبک زندگی از مصرف‌کننده به تولیدکننده و زمینه‌ای برای مهاجرت به روستاها شود و مردم به مشاغل مختلف روی بیاورند که اصلی‌ترین این مشاغل همان دامداری و کشاورزی است. برای این کار لازم است تا ابتدا براساس پتانسیل‌های مناطق روستایی، اقدام به شناسایی چالش‌های اثرگذار بر این امر

یافته‌های تحقیق عنوان کرد:

- اجرای طرح‌های صنایع ریسندگی و بافندگی، حصیر بافی، پرورش مرغ بومی و محلی، طرح‌های دامداری و دامپروری، زنبورعسل، اجرای طرح‌های مختلف کشاورزی و کشت گیاهان دارویی از جمله طرح‌های است که می‌تواند زمینه‌ساز تحولی بزرگ در روستاها باشد.

- تشکیل و حمایت از صندوق‌های تعاون روستایی می‌تواند علاوه بر ایجاد اشتغال، افزایش تولید داخلی و ممانعت از رشد مهاجرت از روستا به شهرها، نقش عمده‌ای در استقلال کشور

منابع

اسدی، ا، مذهبیان، م. ۱۳۹۵. تحلیلی بر ضرورت رشد و توسعه اقتصاد روستایی؛ کشاورزی و دامپروری در اقتصاد مقاومتی از منظر قرآن کریم. مطالعات منابع طبیعی، محیط‌زیست و کشاورزی، ۶(۱۳): ۱۷-۳۴.

افروخته، ح. ۱۳۹۱. اقتصاد فضا و توسعه روستایی (مورد: ناحیه شفت). فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱(۱۰): ۳۹-۵۴.

باقری، م، مهدوی، س و شریف نژاد، م. ۱۳۹۳. بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عوامل داخلی در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۱. مدیریت بهره‌وری، ۲۹: ۶۱-۸۱.

جاجرمی، ک، نوباغی، ا. ۱۳۹۱. روند توسعه اقتصاد روستایی، مطالعه موردی: دهستان میان جوبن سبزوار. جغرافیای سرزمین، ۹(۳۶): ۲۹-۴۳.

خسروی پور، ب و دلفیان، ف، ۱۳۹۵، نقش امنیت غذایی در توسعه پایدار و اقتصاد مقاومتی، سومین همایش یافته‌های نوین در محیط زیست و اکوسیستم‌های کشاورزی، تهران، پژوهشکده انرژی‌های نو و محیط زیست دانشگاه تهران.

دانایی، گ. ۱۳۹۵. اقتصاد مقاومتی و افزایش بهره‌وری.

عدم وابستگی به خارج از کشور داشته باشد.

- تأکید بر توسعه و تقویت فعالیت‌های بخش خصوصی در عرصه تولیدات روستایی و واگذاری هر چه بیشتر تصدی‌گری‌های دولت با الزام استمرار و شکوفایی در تولید از سوی بخش خصوصی.

- تشکیل تیم‌های تخصصی برای شناخت مزیت‌ها و توانمندی‌ها با محوریت نخبگان، صاحب‌نظران و دانشگاهیان در راستای توسعه اشتغال بر شتاب و پیشرفت مناطق روستایی خواهد افزود.

کنفرانس جامع علوم مدیریت و حسابداری، ۱-۱۱، دی، تهران.

دانش‌جعفری، د و کریمی، س. ۱۳۹۴. نفت، برنامه ششم توسعه و اقتصاد مقاومتی. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۲(۸): ۱-۳۰.

دهقانپور، ب، شفیع، آ و محمدی، م. ۱۳۹۴. اقتصاد مقاومتی؛ مطالعه مروری ابعاد و ویژگی‌ها. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، ۱۸۶: ۵۵-۶۴.

رحیمی کلور، ح و حمزه‌ای، ن. ۱۳۹۷. بازخوانی مفهوم اقتصاد مقاومتی و معرفی الگویی کامل برای آن، فصلنامه اقتصاد بانکداری اسلامی، ۲۵ (۱۶۸)، ۵۳-۳۱.

رکن‌الدین‌افتخاری، ع و قادری، ا. ۱۳۸۱. نقش گردشگری روستایی (نقد و تحلیل چهارچوب‌های نظریه‌ای. مدرس، ۲(۶): ۲۳-۴۰.

سرخه‌دهی، ف. ۱۳۹۲. راهکارها و چالش‌های تحقق سبک زندگی اسلامی؛ به‌مثابه بستر تحقق اقتصاد مقاومتی. همایش ملی نقش سبک زندگی در اقتصاد مقاومتی، جهاد دانشگاهی (معاونت فرهنگی جهاد دانشگاهی)، ۱۸-۱، آذر، البرز.

- عشرتی خلیل‌آبادی، ف و کیوان‌حسینی، س.ا. ۱۳۹۳. رویکردی سازه‌انگارانه به روند تکامل و تشدید سیاست تحریمی آمریکا علیه ایران (۱۹۸۰-۲۰۱۲). فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۸ (۳۸): ۳۱-۵۹.
- متحدی، ح و قاضی‌زاده، س.ض. ۱۳۹۵. بررسی اقتصاد مقاومتی و راه‌های تحقق آن. اولین کنفرانس بین‌المللی تحولات نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، شرکت بین‌المللی کوشا. ۱-۱۷، بهمن‌ماه، تهران.
- محمدی یگانه، ب. و ولایتی، م. ۱۳۹۳. تنوع‌بخشی به اقتصاد روستاها جهت تحقق توسعه پایدار مورد: دهستان مرحمت‌آباد شمالی شهرستان میاندوآب. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۲ (۸): ۵۴-۷۰.
- محمودی، ک. ۱۳۹۱. بررسی موانع و چالش‌های توسعه روستایی ایران از منظر برنامه‌ریزی. چهارمین همایش علمی سراسری دانشجویی جغرافیا، تهران، ۱-۱۶.
- منافی‌آذر، ر، عبدالهی، ع، و علیزاده، ت و ولایتی، م و قاسمی-اردهائی، ع. ۱۳۹۶. مهاجرت بازگشتی و پیامدهای آن بر سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه‌ی موردی: بخش باروق شهرستان میاندوآب). مطالعه‌ی برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۲ (۳۸): ۱۷۹-۱۹۷.
- رائی، ن و محسنی‌زنوزی، س.ج. ۱۳۹۵. بررسی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در نظام درآمدی دولت و تأثیر آن بر رشد اقتصادی ایران، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۴ (۱۵)، ۱۱۵-۱۳۲.
- نکویی نائینی، س.ع. ۱۳۹۴. سنجش پایداری نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۳ (۹): ۱۲۳-۱۳۹.
- یدقار، ع. ۱۳۸۳. روند تحوّل و چالش‌های عمران و توسعه روستایی در ایران. پژوهش‌های جغرافیایی، ۲ (۴۸): ۷۱-۹۰.
- سلیمانی، ی و سیدحسن‌زاده یزدی، س. ۱۳۹۵. تبیین رویکردها و مؤلفه‌های سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (بررسی موردی: تبیین بند دوازدهم سیاست‌ها: مؤلفه‌های دیپلماسی اقتصادی)، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان (ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی)، ۴ (۴): ۹۱-۱۱۴.
- ضیاتیان، م.ح و امیرانتخابی، ش. ۱۳۸۶. روند تبدیل روستا به شهر و پیامدهای آن در شهرستان تالش، جغرافیا و توسعه، ۵ (۱۰): ۱۰۷-۱۲۸.
- عزیزپور، ف، و شمسی، ر و نجفی، ح. ۱۳۹۱. چالش‌های اقتصادی توسعه سکونتگاه‌های روستایی ایران. همایش ملی توسعه‌ی روستایی، رشت، دانشگاه گیلان، ۱-۶، شهریور، گیلان.
- علم خواه، ع. ۱۳۹۳. نقش اقتصاد مقاومتی در توسعه پایدار روستایی، همایش ملی توسعه پایدار روستایی در افق ۱۴۰۴، اصفهان، شرکت توسعه‌سازان گردشگری، ۱۳-۱۰، شهریور، اصفهان.
- فعلی، س، صدیقی، ح، و پزشکی راد، غ و میرزایی، آ. ۱۳۸۹. چالش‌های جوامع روستایی ایران برای دستیابی به توسعه پایدار. روستا و توسعه، ۴ (۱۳): ۹۷-۱۲۸.
- قرنی‌آرنی، ب. ۱۳۹۳. بررسی نقش برنامه‌ریزی مشارکتی در کاهش فقر روستایی به روش کیفی مطالعه موردی: روستای لزور، پژوهش‌های روستایی، ۵ (۳): ۴۶۷-۴۸۸.
- قنبری، ی و براتی‌زاده، ف. ۱۳۹۳. اقتصاد مقاومتی و نقش آن در توسعه پایدار روستایی، همایش ملی توسعه پایدار روستایی در افق ۱۴۰۴، شرکت توسعه‌سازان گردشگری، ۱-۸، شهریورماه، اصفهان.
- کیانی، ا، فاضل‌نیا، غ و رضایی، ب. ۱۳۹۱. بررسی و اولویت‌سنجی مخاطرات محیط طبیعی شهر زابل، نشریه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱ (۱): ۹۸-۱۱۱.

- Inequality of Target States. World Development, 83: 1-11
- Neuenkirch M., Neumeierb. F. 2016. The impact of US sanctions on poverty. Journal of Development Economics, 121: 110-119.
- Romer, P. M. 1994. The Origins of Endogenous Growth. The Journal of Economic Perspectives. 8 (1): 3-22. doi:10.1257/jep.8.1.3. JSTOR 2138148.
- کریم، م.ح، صفدری نهاد، م و امجدی پور، م. ۱۳۹۳. توسعه کشاورزی و اقتصاد مقاومتی، جایگزین نفت. سیاست‌های راهبردی و کلان، ۲ (۶): ۱۰۳-۱۲۷.
- Guzman.V., parra. F., Quintana garcía, C., Benavides. C., velasco. A., Vila. J., oblitas. R. 2015. Trends and seasonal variation of tourist demand in Spain: The role of rural tourism. TMP, 16: 123-128.
- KwakuAfesorgbor . S. and Mahadevan. R., 2016. The Impact of Economic Sanctions on Income

Investigating and Analyzing the Challenges of Implementing Robust Economy in Rural Areas of South Rudbar

Hamdollah Sojasi Qeidary^{1*}, Seyed reza hosseini kahnooj², Fatemeh narooei amiri³

Submitted: 22 September 2019

Accepted: 15 December 2019

Abstract

Villages can play a key role in achieving the goals of a resilient economy through the absorption of a large portion of the country's resources, which requires addressing the challenges stated ahead. The purpose of this study is to identify and analyze the challenges facing the realization of robust economy in rural areas of South Rudbar by using a descriptive-analytical method. The type of sampling in this study is stratified random. For this purpose, seven villages with a population of over 100 and capable of engaging in agriculture (as the most important activity in the area) were selected from the settlements of this village as a total sample of 1119. According to Cochran's formula and calculating the 6% error, 167 people were selected as the sample. This process was implemented in 2017. Factor analysis was used to analyze the data and prioritize the challenges. At the end, the villages were ranked by using the Prometheus software package. The results showed that among the most important challenges in realization of robust economy, the environmental hazard component has the highest impact. The results of Prometheus software showed that Aliabad and Abdul Abad villages were in the first priority with respect to the specified factor indices. Considering that these villages are the cradle of different economic talents, it is suggested to implement spinning, matting, poultry, livestock and bee projects, beeswax, various agricultural projects and medicinal plants cultivation. This could result in a great development for villages.

Keywords: Resistive Economy, Rural Development, Factor Analysis, Rudbar South Village.

1 -Assistant professor of geography in Ferdowsi university of Mashhad

2 -PhD student of geography in Ferdowsi university of Mashhad

3 -M.A student of geography in Ferdowsi university of Mashhad

(*Corresponding Author Email: ssojasi@um.ac.ir)

DOI: 10.22048/rdsj.2020.202560.1819